

## KMETIJSKE ZADRUGE in komunalni problemi naše vasi

Po rezultatih gospodarskega poslovanja so kmetijske zadruge v zadnjih dveh do treh letih postale močan činitelj v razvoju našega gospodarstva na vasi. Po strukturi gospodarskega poslovanja so zelo široko razvile dejavnosti, v katerih še vedno prevladuje promet s kmetijskimi in industrijskimi izdelki. Po obsegu poslovanja pa postaja čedalje pomembnejša tudi njihova vloga v proizvodnji.

Zadruge pa opravljajo tudi komunalne dejavnosti, ki jih iz gospodarskih statistik ni vedno videti. Dovolj je, če omenimo, da je bilo v okviru kmetijskih

organizacij v l. 1955 približno 4.000 gostiln, pomembno število pekarn, klavnic in mesnic, kinematografov, brivnic itd. Nekatere zadruge imajo tudi električne centrale, a druge tudi vodovod.

Postavlja se kot resen problem, ali je možno, da se kmetijska zadruga ukvarja z vsemi temi dejavnostmi, ali lahko njene današnje moči zajamejo svo to pogosto raznovrstno gospodarsko in komunalno problematiko in ali imajo ter v kakšni meri zadruge gospodarski interes za vse te dejavnosti, in kar je najbolj važno, ali te službe gospodarsko krepijo ali pa vežejo zadrugo.

### Potrebe vasi po uslužnostnih dejavnostih

Ni dvoma, da so vse zgoraj omenjene komunalne dejavnosti nujne za življenje naše vasi. Naša stara vas v razmerah nerazvitega gospodarstva v celoti ni čutila potrebe po komunalnih dejavnostih. Živela je preprosto, naravno življenje, s katerim je kmetijsko gospodarstvo večinoma reševalo vse svoje osnovne probleme. Na višji ravni proizvajalnih sil, v razmerah industrijskega razvoja, pa danes tudi vas opušta naravno obliko gospodarjenja in tako začenja tudi kmetovalec kot blagovni proizvajalec zahtevati vrsto uslug. V naši nadaljnji politiki gospodarskega razvoja smo se usmerili k hitrejšemu razvijanju družbenih proizvajalnih sil v kmetijstvu, k postopni krepitvi modernih sredstev za kmetijsko proizvodnjo po zadrugah. To pomeni, da bo individualna proizvodnja čedalje bolj odvisna od družbenih sredstev, a sedanji individualni proizvajalec z nizko delovno storilnostjo se bo čedalje bolj specializiral in bo postal delavec — proizvajalec z večjo produktivnostjo. Kolikor bolj se bodo torej proizvajalne sile v kmetijstvu razvijale, toliko bo tudi današnji polnopravni kmetijski proizvajalec postajal čedalje bolj specializirani blagovni proizvajalec. S tem samim se bo povečala tudi njegova kulturna in tehnična izobrazba in tako bodo rasle njegove potrebe po najrazličnejših uslugah. V urejenih naseljih skrbijo za te potrebe državljani komunalne ustanove in gospodarske organizacije, ki se razvijajo tako ali drugače. V vaseh pa, posebno v tistih, ki so slabo razvite, se za zdaj na tem skoraj nič ne dela. Problem je torej odprt in se danes najpogosteje rešuje preprosto po liniji najmanjšega odpora preko kmetijskih zadrug, ker na drugi osnovi ni nobenega, ki bi ga rešil, posebno v manjših vaseh in skoraj vseh vaseh razmetanega tipa.

### Komunalne službe ovirajo poslovanje zadrug

Praviloma so obrati komunalnega tipa v kmetijskih zadrugah nerentabilni. Številne zadruge imajo izgube prav zaradi te vrste dejavnosti, postanejo gospodarsko nesposobne in izhod se išče v saniranju, dotiranju ali zadolževanju. Številne za-

druge plačujejo iz svojih rednih gospodarskih dejavnosti izgube gostiln, pekarn, klavnic, kinematografov in podobno. Te zadruge so na meji kreditne in gospodarske sposobnosti, njihovi skladi so nepomembni in k gospodarske organizacije komaj životarijo. Čeprav ni statistično obdelanih podatkov o tem gibanju, je mogoče z gotovostjo trditi, da je to v naši vasi danes pomemben problem. Praksa potrjuje, da poslujejo številni gostinski obrati, ki jih imajo danes zadruge, z izgubo. So možnosti, da bi gostinske obrate dali v zakup. Praviloma bi zakupniki opravljali to dejavnost s člani svoje družine, brez dodatne delovne sile. Ali je v teh primerih pravilno, da te objekte vodijo zadruge in poslujejo z izgubo, ali je bolje, da jih da komun v zakup in realizira dohodke na temelju zakupa in davka. Zadruga je lahko v tem primeru prodajalec in dobavitelj gostinskim podjetjem. Na tej osnovi je pri pravilni politiki in obdavčenju s strani komun ne utemeljen strah, da bo prišlo do naraščanja kapitalističnih elementov. Podobno se postavlja tudi razmerje do drugih dejavnosti — do mesnic, pekarn, brivnic in podobno.

To pa v nobenem primeru ne pomeni, da naj tiste zadruge, ki so organizirale komunalne objekte kot samostojne obrate in uspešno gospodarsko poslujejo, opustijo te objekte. Popolnoma pravilno pa bi bilo, da bi zadruge ob pomoči občin in okrajev opustile vse tiste obrate ali objekte, ki so nerentabilni. Tako bo pomagano velikemu številu zadrug in bi pripomogli, da bi se krepile kot gospodarske organizacije vasi, a posebno da bi pospeševale razne oblike kooperacije in organizirale proizvodnjo, promet in predelavo kmetijskih pridelkov. Zato je podrobnejša analiza gospodarskih dejavnosti zadrug v okviru vsake komun in na njeni osnovi storjeni sklepi, kakor tudi izvedba operativnih ukrepov, da se nekateri prej omenjeni problem rešijo, ena izmed nujnih nalog. Prav zato, ker smo na začetku gospodarskega leta, naj se tudi zadruge z vsemi silami usmerijo k pospeševanju proizvodnje s kooperacijo, nekatere pa nimajo moči, da bi se same izmotale iz zapletenih odnosov, v katere so vstopile

z različnimi obrati. Problem je prav v tem, da zadržniki potrebujejo gostilno, pekarno in podobno tudi za ceno poslovanja teh obratov z izgubo. Zato na letnih občnih zborih zadržniki ne dopustijo, da bi te obrate zaprli. To toliko bolj, ker komune ne dovoljujejo, da bi take obrate odprli kot obrtne delavnice. Prav tako, ni niti večjih gostinskih ali pekarniških zadrug, da bi te odprle po posameznih vaseh svoje prodajalne ali podružnice. V vsakem primeru je jasno, da so komunalne dejavnosti pri kmetijskih zadrugah nerentabilne, da usmerjajo sile zadrug na stranski tir in da jih je treba po našem mnenju reševati ali s pavšalnimi obrati ali z ustanavljanjem takih specializiranih zadrug ali podjetij, ki bi imela svoje poslovne enote po vaseh.

Pri uslužnostnih dejavnostih, kjer ni mogoče uveljaviti gospodarskih cen in torej tudi ne takih rešitev, se problem postavlja drugače in je treba s tem v zvezi iskati ustrezne torej popolnoma nove rešitve v okviru vaških skupnosti s sodelovanjem, s samoprispevkom itd.

Stari način življenja vasi se spreminja. Za delo sposobno prebivalstvo se čedalje bolj usmerja k bolj sodobni proizvodnji in življenjskim oblikam. Ob tem je še dejstvo, da je v naših današnjih razmerah ženska še vedno praktično izključena iz proizvodnje. Največji del ženske delovne sile na vasi se izčrpa v gospodinjstvu. Kuhanje, peka kruha, pranje, predelava mleka in volne v nekaterih rajonih, domača izdelava tekstilnega blaga in podobno, to je žensko delo na vasi. Da ne bi tako ostalo in da bi tudi ženskam na vasi uredili pogoje za lažje opravljanje poslov v gospodinjstvu, je potrebno pospeševati razne uslužnostne dejavnosti, kakršne so pekarne, pralnice in podobno. Te delavnice bodo čedalje bolj osvobajale žensko odvečnih in pogosto neracionalno opravljenih del v gospodinjstvu. Tedaj bodo lahko tudi ženske na vasi bolj uveljavile svoje sposobnosti v proizvodnji, a njihova vloga v družbeno političnem življenju bo pomembnejša. Čedalje bolj se je treba orientirati k tem vprašanjem.

Ne mislimo, da so rešitve, o katerih smo prej govorili, edino možne in najpravišnje, toda ti problemi obstajajo v gospodarskem in kulturnem življenju naše vasi. To niso problemi, s katerimi naj se ukvarjajo samo zadržni forumi, temveč v enaki meri tudi problemi ljudskih odborov, Zveze komunistov, Socialistične zveze in drugih družbenih organizacij, ki delujejo z vasio in za vas. Naprednejša vas terja ustrezne rešitve vrste problemov, o katerih prej nismo razmišljali.

A.K.